

Література

1. Балл Г.О. Парадигма діалогу і проблема прилучення до наукової культури / Г.О. Балл // Професійна освіта: педагогіка і психологія : польсько-український щорічник. – Ченстохова ; К., 1999. – С. 335–347.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Зазуліна Л.В. Діалогізація дидактичного процесу в курсовій підготовці педагогічних кадрів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л.В. Зазуліна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 19 с.
4. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії : навч. посіб. / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
5. Коваль С.Б. Психологічні чинники розливної комунікативної ситуації у вищих навчальних закладах освіти : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / С.Б. Коваль ; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 20 с.
6. Конев В.А. Культура и архітектура педагогического пространства / В.А. Конев // Вопросы философии. – 1996. – № 10. – С. 46–57.
7. Макаренко С.С. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності учителя : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / С.С. Макаренко ; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2001. – 18 с.
8. Петровская Л.А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга / Л.А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 245 с.
9. Салацька Н.М. Сутність діалогу як методу навчання та виховання / Н.М. Салацька // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол. : Т.І.Сущенко та ін. – К. ; Запоріжжя : ТОВ “Фінвей”, 2002. – Вип. 22. – С. 75–77.
10. Шепеленко Т.Л. Діалогове навчання як умова формування комунікативної компетентності студентів економічного університету / Т.Л. Шепеленко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко. – К. ; Запоріжжя. – 2002. – Вип. 22. – С. 158–163.
11. Ягупов В.В. Неімітаційні активні методи навчання / В.В. Ягупов // Вісник Дніпропетровського університету: Педагогіка і психологія. – 2000. – Вип. 5. – С. 78–85.

ПЕРЕПЛЬОТЧИКОВ Д.О.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЮСШ НА ЕТАПІ БАЗОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Національному плані дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 рр. та інших нормативних документах одним із пріоритетних завдань держави назване збереження та зміцнення стану фізичного й психічного здоров'я дітей і молоді шляхом розвитку дитячо-юнацького спорту. Найважливіша роль у виконанні цього завдання відводиться системі дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ).

На перший погляд, статистичні дані Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту щодо діяльності ДЮСШ останніми роками виглядають досить оптимістично. Так, обсяг фінансового забезпечення системи ДЮСШ у 2007 р. становив 651 578 тис. грн, у тому числі на заробітну плату – 460 575 тис. грн, навчально-спортивну роботу – 48 258,1 тис. грн. Навчально-тренувальний процес у

ДЮСШ здійснювали 22 633 тренери-викладачі, з яких 13 480 (59,6%) були штатними працівниками. Усього станом на 20.11.2008 р. в Україні працювало 1688 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, у яких займалися 726,2 тисячі дітей та підлітків [1]. Проте якщо перевести кількість дітей, які займалися в системі ДЮСШ у відсоток від загальної кількості учнів та студентської молоді України віком від 6 до 18 років, то з'ясується, що це становить лише 11,3%. І це при тому, що сьогодні ДЮСШ виступають єдиним шансом для більшості дітей і підлітків залучитися до систематичних занять спортом.

При аналізі статистичних даних виникають закономірні питання: “Чому відсоток дітей, які залучені до занять спортом у ДЮСШ такий малий?” “Які проблеми потрібно вирішити, щоб кількість дітей, які займаються в спортивних школах збільшилася?”

У публікаціях, присвячених організаційним аспектам дитячого і юнацького спорту, останнім часом серед найбільш важливих проблем називалися застаріла матеріальна база, непродумане нормативне забезпечення, відсутність зацікавленості батьків щодо спортивних занять дітей тощо. Однак проблемою, що потребує негайного вирішення, є втрата кваліфікованих адміністративних кадрів. Дійсно: частина головних тренерів, директорів, методистів ДЮСШ, професійне становлення яких падало на період існування СРСР, пішла на пенсію, частина працює за межами країни. При цьому молоді фахівці не можуть їх повноцінно замінити внаслідок своєї неготовності до організації діяльності спортивної школи. Останнє призводить до падіння престижу юнацького спорту, приниження статусу професії тренера, зменшення кількості спортсменів високого класу та інших негативних наслідків, що зумовлює актуальність питань, пов'язаних із підготовкою майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до організації діяльності ДЮСШ.

Мета статті – сформулювати проблему професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту, вирішення якої сприяло б збереженню тренерського потенціалу, підвищенню престижу роботи тренера, залученню молодих талановитих спеціалістів до роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах і, зрештою, підвищенню відсотка дітей та юнаків, які займаються спортом.

Очевидно, що ефективність роботи будь-якої ДЮСШ залежить, у першу чергу, від якості організації її діяльності, тобто від виконання адміністрацією контрольних, організаційних, облікових, розпорядничих, а також виконавчих дій. Виходячи з цього, при виконанні державних завдань стосовно дитячо-юнацького спорту усе більшого значення набуватиме підготовка нових адміністративних кадрів, які з високим рівнем особистої відповідальності зможуть успішно організувати ефективну діяльність спортивних шкіл у широкому соціальному, економічному, культурному контекстах.

Аналіз державного Класифікатора професій України показав, що головним адміністративним працівником ДЮСШ є директор дитячо-юнацької спортивної школи. До його завдань та обов'язків входить: управління навчальною та виховною роботою в школі; організація та скерування діяльності колективу на своєчасне та якісне виконання планів з підготовки спортсменів-розрядників; організація методичної та спеціальної підготовки тренерів-викладачів, інструкторів-методистів, періодичне проведення з ними методичних занять; управління роботою методичної ради; уживання заходів для своєчасного забезпечення школи табельним майном та технікою, а також для вдосконалення навчальної та спортивної бази; здійс-

нення контролю за дотриманням правил використання навчальної та спортивної техніки, інвентарю та обладнання, своєчасним та якісним їх обслуговуванням, ремонтом; вживання заходів із запобігання аваріям та пригодам; несення відповідальності за виконання правил безпеки під час проведення спортивно-масових заходів; стеження за якісним збереженням приміщень та споруд, забезпечення безпечного ведення робіт та протипожежних заходів; розробка та подання на затвердження органу вищого рівня штатних розкладів, кошторису доходів та видатків; контроль правильності витрат коштів згідно із затвердженим кошторисом [8].

Практика показує, що частина завдань та обов'язків директора дублюється інструктором-методистом спортивної школи. До того ж на практиці організаційні функції часто доводиться виконувати й тренерам-викладачам. У Положенні про дитячо-юнацьку спортивну школу передбачений навіть колегіальний керівний орган – тренерська рада спортивної школи, до компетенції якої входить розробка пропозицій щодо поліпшення діяльності спортивної школи, визначення заходів щодо підвищення кваліфікації кадрів, розробка рекомендацій із питань удосконалення навчально-тренувальної та спортивної роботи тощо [12].

Виходячи з аналізу завдань і обов'язків директора, його заступників, інструкторів-методистів ДЮСШ, а також тренерів-викладачів, стає зрозумілим, що для їх виконання потрібна різнопланова, але дуже специфічна професійна підготовка, яку досить складно забезпечити в межах існуючих традицій навчального процесу факультету фізичного виховання.

Справа в тому, що наша система вищої фізкультурно-спортивної освіти сьогодні передбачає “широке” працевлаштування випускника, який водночас виступає як потенційний інструктор будь-якої фізкультурної спрямованості, тренер у спортивних структурах, учитель у загальноосвітніх школах, методист у фізкультурних і спортивних установах тощо. Природно, що із цього випливає необхідність вивчення студентом великої кількості дисциплін під час навчання. Але при офіційному 30-годинному тижневому навантаженні студента постає питання про більш конкретний характер фахової підготовки до окремих професій фізкультурно-спортивної галузі, зокрема, виконання організаційних функцій у ДЮСШ. Іншими словами, виникає потреба в тому, щоб засоби цієї підготовки були зібрані до своєрідного “лазерного променя”, що цілеспрямовано формує в майбутнього спортивного фахівця вузькоспеціалізовані професійні якості, необхідні для керівництва спортивною школою.

Очевидно, що для сучасного керівника у фізкультурно-спортивній галузі одних лише знань та вмінь, отриманих під час базової вищої освіти відповідного напрямку підготовки (“Олімпійський та професійний спорт”, “Фізичне виховання”) недостатньо, у зв'язку із чим до кваліфікаційних вимог директора ДЮСШ включена післядипломна освіта в галузі управління, а також стаж роботи за професією керівників нижчого рівня не менше ніж п'ять років [8].

Проте, на нашу думку, закладати фундамент готовності до організації діяльності спортивної школи потрібно ще на етапі базової освіти. На користь останньої тези наведемо такі аргументи:

– по-перше, діагностувати схильність до організаторської діяльності бажано на якомога ранньому етапі становлення фахівця фізичного виховання і спорту, для того, щоб допомогти йому в пошуку найбільш відповідного використання природним схильностям і задаткам;

– по-друге, у програмі підготовки бакалаврів спеціальностей “Фізичне виховання”, “Олімпійській і професійний спорт” вже є дисципліни, що потенційно можуть бути спрямовані на формування різних аспектів готовності до організації діяльності спортивної школи;

– по-третє, загальні уявлення студентів про особливості організації діяльності спортивної школи, а також основні професійні функції її працівників виконуватимуть роль своєрідних “випереджальних організаторів”, після засвоєння яких вони зможуть більш раціонально визначити подальшу освітню траєкторію, більш усвідомлено та цілеспрямовано формувати й розвивати необхідні професійні якості, а також ініціювати професійне зростання: спортсмен-інструктор, тренер-викладач, методист, директор ДЮСШ.

Зважаючи на наведену аргументацію, ми розпочали розробку дієвої системи форм, методів та засобів підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до організації діяльності ДЮСШ на етапі бакалаврату, для чого, перш за все, звернулися до наукової літератури, присвяченої підготовці студентів факультетів фізичного виховання до окремих аспектів організаційної діяльності (В. Агєєв [1], Л. Безкоровайна [3], Ю. Дубревський, Р. Жабера [6], В. Какузін [7], П. Навка [9], С. Пронкіка [12], М. Прохорова [14], Л. Чеховська [15] та ін.). У результаті аналізу означених праць визначилися деякі загальні положення, які прямо або побічно визнаються більшістю авторів.

Першим положенням стало те, що більшість студентів факультетів фізичного виховання вбачає свою майбутню професійну діяльність як таку, що пов’язана з виконанням організаційних та адміністративних функцій. Так, за результатами дослідження Л. Бєскоровайної, у сфері управління фізичною культурою і спортом бажає працювати 80% студентів факультету фізичного виховання [3].

Друге положення полягає в тому, що організація роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл перебуває не на належному рівні. Так, наприклад, Л. Чеховська в роботі ДЮСШ виявила ряд недоліків, серед яких: недостатня увага до складання планів роботи, відсутність добору кадрів; розроблення правил внутрішнього розпорядку, недостатній контроль за дотриманням трудової дисципліни тощо [15, с. 12].

Іншим положенням, щодо якого автори виявляють єдність, є їхня орієнтація при формуванні готовності до організації діяльності спортивних установ на методичне надбання менеджменту як галузі знань про управління ресурсами. На нашу думку, ця обставина є зрозумілою і виправданою, адже історично зумовлене вітчизняне надбання у сфері організації діяльності спортивних установ створювалося на основі соціально-економічних умов соціалістичного суспільства, а менеджмент є продуктом західної цивілізації, що виробила капіталістично-фінансову модель суспільства, яку ми сьогодні прийняли.

Проте попередній аналіз наукових здобутків у галузі професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту показав, що наявні праці не створюють необхідного підґрунтя для визначення форм та засобів підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до специфічної організаційної діяльності в дитячо-юнацькій спортивній школі. Недостатнім є й методичне забезпечення процесу набуття відповідної професійної готовності, що виявляється у відсутності сучасних підручників і навчальних посібників.

Вищеописані недоліки системи фахової підготовки призводять до того, що викладачі вищої школи, які готують майбутні кадри для системи ДЮСШ, змушені керуватися теоретичними положеннями й практичними рекомендаціями, розробленими для інших напрямів професійної діяльності фахівців фізичного виховання і спорту, самостійно корегувати й пристосовувати ці положення до специфіки дитячо-юнацьких спортивних шкіл без належного науково-педагогічного й методичного супроводу.

Підготовці адміністративного резерву ДЮСШ заважає й загострення суперечностей системи фахової підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту, зокрема таких:

- між абстрактним характером предмета навчальної діяльності на факультетах фізичного виховання і реальним предметом майбутньої професійної діяльності в ДЮСШ;

- між розпорошенням знань за багатьма навчальними дисциплінами і необхідністю їх системного використання при організації діяльності в ДЮСШ;

- між опорою в традиційному навчанні переважно на процеси сприйняття, уваги й пам'яті і вимогами професійної діяльності (в основу якої покладено педагогічний процес) до особистісних якостей тренерського складу, а також адміністрації ДЮСШ;

- між виконавчою позицією студента в навчанні (активність у відповідь на управлінські дії педагога, виконання його завдань, відповідь на його питання) та ініціативною позицією тренера або адміністрації ДЮСШ у трудовій діяльності.

У підсумку існуюча система підготовки у вищих навчальних закладах не забезпечує комплексної оцінки, контролю та корекції готовності до організаційної діяльності в ДЮСШ, що стає причиною неготовності молодих фахівців до виконання професійних функцій у системі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також подальшого професійного зростання.

Висновки. Виходячи з вищесказаного, подолання недоліків фахової підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, а також існуючих у її рамках суперечностей можливе в разі вирішення прикладної проблеми, сутність якої виражена запитанням: “Якими мають бути педагогічні мови, що забезпечуватимуть формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до організації діяльності ДЮСШ на етапі базової вищої освіти?”

Література

1. Агеев В.У. Формирование готовности студентов институтов физической культуры к управленческой деятельности преподавателя физического воспитания / В.У. Агеев, М.В. Прохорова, Н.В. Попова // Теория и практика физ. культуры. – 1988. – № 11. – С. 8–10.

2. Базылюк Т.А. Изменение системы взглядов на содержание подготовки специалиста в физкультурном образовании / Т.А. Базылюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 11. – С. 98–100.

3. Безкоровайна Л.В. Визначення мотивації до управлінської діяльності студентів факультету фізичного виховання та спорту / Л. Безкоровайна // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 4. – С. 12–14.

4. Голуб А. Резерви створення резерву / А. Голуб, В. Казимиров // Олімпійська Арена. – 2007. – № 10. – С. 23–29.

5. Дубревський Ю.М. Управлінська компетентність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту / Ю.М. Дубревський // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2008. – № 6. – С. 91–93.
6. Жабер Рамзі. Проблемна ситуація в діяльності менеджерів спортивної організації / Рамзі Жабер // Физическое воспитание студентов творческих специальностей : сб. науч. тр. / ред.: С.С. Ермаков ; Харьк. художеств.-пром. ин-т. – Х., 1999. – № 7. – С. 18–20.
7. Какузин В. Подготовка менеджеров системы физической культуры и спорта в высшем физкультурном учебном заведении / В. Какузин // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы : тез. докл. Междунар. конгр. – М., 1998. – Т. 2. – С. 323–324.
8. Класифікатор професій ДК 003:2005 (На заміну ДК 003-95). – [Чинний від 2006-01-04]. – К. : Держспоживстандарт України, 2005.
9. Навка П. Шляхи поліпшення менеджменту фізичного виховання та спорту / П. Навка // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 16. – С. 52–56.
10. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту: новини 20 листопада 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article;jsessionid=0?art_id=99291&cat_id=99860.
11. Навка П. Шляхи поліпшення менеджменту фізичного виховання та спорту / П. Навка // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 16. – С. 52–56.
12. Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу : постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
13. Пронкина С.А. Решение задач профессионального самоопределения будущего специалиста по физической культуре и спорту в условиях специализированного образовательного комплекса “Школа – ДЮСШ – Университет” : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / С.А. Пронкина. – Южно-Сахалинск, 2002. – 191 с.
14. Прохорова М.В. Интегральная модель управленческой компетентности специалистов по физической культуре и спорту / М.В. Прохорова // Региональные проблемы физической культуры и спорта : материалы науч.-практ. конф. – Омск, 1993. – С. 55–59.
15. Чеховська Л.Я. Теоретико-методологічні основи технології управління персоналом фізкультурних організацій : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.02 / Л.Я. Чеховська. – Л., 2001. – 18 с.

ПЕРМІНОВА А.В.

“ЗАГАЛЬНІ” Й “ОКРЕМІ” МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі організації професійної підготовки майбутніх спеціалістів та робітників широкого профілю передбачається запровадження як загальних методик навчання, що охоплюють весь цикл їх професійної підготовки, так і окремих методик з поодиноких загальнотехнічних і спеціальних предметів. Це дасть змогу реалізувати повною мірою принципи взаємозв'язку загальноосвітньої і професійної підготовки, поєднання навчання з продуктивною працею.

Проблема розвитку методик навчання професійної освіти є актуальною науковою проблемою, яка потребує аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, узагальнення та творчого осмислення й використання позитивного досвіду.

Питання організації і використання методик професійного навчання було предметом вивчення багатьох учених. Насамперед це стосується праць вітчизняних та зарубіжних учених: О.Е. Коваленко, І.Б. Васильєва, Т.В. Яковенко, Т.А. Де-